

**ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРАВА; ПОРІВНЯЛЬНЕ
ПРАВОВИЗНАВСТВО; ІСТОРІЯ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ**

УДК 796.062.04(477)“1920/1930” DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.2.01>

Володимир Анатолійович Греченко,

*доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін;*

 <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,
e-mail: [grechenko18@gmail](mailto:grechenko18@gmail.com)

**СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МІЛІЦІЇ ХАРКОВА У 1920–1930-х РР.**

Досліджено основні аспекти розвитку професійної підготовки курсантів шкіл міліції Харкова впродовж двадцяти років (з 1921 по 1941 рр.). Показано, як зароджувалася фізична підготовка в навчальних закладах міста, які основні зміни відбувалися в ній у цей період. Сутність цієї еволюції полягала в утвердженні фізичного виховання як одного із засадничих напрямів підготовки міліціонерів, перетворення його на певну систему, збільшення часу на його проведення, урізноманітнення видів фізичної підготовки, підвищення її практичної спрямованості та зв'язку з військовою підготовкою.

Ключові слова: Україна, міліція, фізична підготовка, школи міліції, 1920–1930-ті роки.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

У сучасному світі істотно зростає усвідомлення ролі фізичної культури як чинника вдосконалення природи людини і суспільства. Здоровий спосіб життя в цілому, фізична культура і, зокрема, спорт стають соціальним феноменом. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» «фізична культура – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя»¹. Фізичне виховання і спорт у вищій сприяють підготовці майбутніх фахівців до

¹ Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 15.06.2021).

високопродуктивної праці, допомагають протидіяти негативним чинникам, що впливають на здоров'я і навчання. Перед ЗВО МВС України стоїть завдання кардинального і всебічного поліпшення професійної підготовки і фізичного виховання майбутніх поліцейських.

Стан дослідження проблеми

Загальні проблеми розвитку фізичної культури та спорту в обраний нами період у масштабах СРСР досліджуються в дисертації А. М. Філіпова «Державна політика СРСР у галузі фізичної культури і спорту (1920–1930 рр.)» [1]. Безпосередньо заявлена проблема фрагментарно висвітлювалася в монографіях О. М. Бандурки, В. А. Греченка й О. Н. Ярмаша [2], В. В. Сокурєнка, О. М. Бандурки та В. А. Греченка [3], О. М. Бандурки, В. А. Греченка і Д. В. Швеця [4], але її комплексного спеціального дослідження наразі немає.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є дослідження процесу становлення системи фізичної підготовки в навчальних закладах міліції Харкова у 1920–1930-х рр. Ця мета конкретизується в таких *завданнях*:

- висвітлити, як відбувалося впровадження фізичної культури у школах міліції на початку 1920-х рр.;
- показати, як еволюціонувала фізична підготовка впродовж 1920–1930-х рр. у школах міліції Харкова;
- розкрити питання різниці в фізичній підготовці курсантів шкіл міліції в 1920 рр. і 1930 рр.

Наукова новизна дослідження

Уперше комплексно вивчено основні аспекти генези фізичної підготовки у школах міліції Харкова протягом перших двадцяти років їх існування, доповнено питання про основні концепції фізичного виховання в 1920-ті рр. та їх інтерпретацію і реалізацію в навчальних закладах міліції Харкова у вказаний період, набули подальшого розвитку питання щодо зв'язку між фізичною підготовкою курсантів харківських шкіл міліції та підготовкою до дій правоохоронних органів в умовах війни.

Виклад основного матеріалу

Фізична підготовка на курсах, а згодом у школах міліції почалася з перших же днів їх утворення, а її становлення відбувалося разом зі становленням цих навчальних закладів. Водночас перші створювані міліцейські курси не ставили перед собою завдання професійної підготовки кадрів міліції й мали ознайомчий характер, фактично здійснюючи первинне професійне навчання. Та вони й не могли претендувати на більш високий рівень професійної підготовки хоча б через те, що значна частина тих, хто навчався, була неписьменною

чи малограмотною. Крім того, за такий стислий термін (від 2 тижнів до 2 місяців) вони не могли повноцінно реалізувати інші завдання. До того ж і в самих організаторів шкіл і курсів не було належних знань і досвіду у справі професійної підготовки кадрів міліції, найчастіше вони орієнтувалися на власну інтуїцію, виявляючи величезне бажання, сміливо бралися за незнайомий напрям роботи. Тому перший етап формування системи професійного навчання співробітників міліції проходив стихійно й несистемно. Навчанням не було охоплено багато категорій міліцейських працівників. Навчальні плани та програми професійної підготовки були продуктом багатогранної творчості піонерів цієї нелегкої справи.

Віднайдені історичні джерела свідчать, що ідея розбудови освітньої системи для працівників міліції в Харкові виникла ще на початку 1919 р. Так, 16 березня 1919 р. газета «Известия ВЦИК», що виходила в Харкові, опублікувала допис про створення при губернському карно-розшуковому відділенні за ініціативою начальника цього відділення Павлова спеціальних курсів для агентів розшуку за програмою приватних розшукових бюро в Америці. Метою заснування курсів була підготовка відповідного контингенту службовців карного розшуку, які теоретично та практично мали бути ознайомлені з новітніми науковими методами техніки розшуку, що використовуються в європейських державах, за системами професорів Рейса, Бертільйона та ін. Викладати на курсах мали спеціально запрошені викладачі, які повинні були читати лекції із судової медицини, поліцейського та державного права. До викладання планувалося залучити професорів Харківського університету, колишніх чинів прокурорського нагляду та судових слідчих. Практичні заняття мали проводити місцеві досвідчені фахівці з розшуку. Серед предметів планувалися такі: гімнастика, практичне вивчення способів боротьби зі злочинцями під час арешту чи нападу, прийоми «джіуджитсу», польова гімнастика¹, дактилоскопія й антропометрія². Проте перипетії Громадянської війни та подальша швидка окупація

¹ Один з різновидів гімнастики – спеціально підібраний комплекс вправ, що проводяться в умовах природної місцевості (в полі, в лісі, на обраній площадці) для фізичної і бойової підготовки курсантів. Снарядами польової гімнастики слугують паркани, канави, стовпи і дерева, перекинуті через рів, струмок тощо, або спеціально побудовані перешкоди: гірка-насіп для стрибків у глибину, смуга перешкод тощо. Основними засобами були ходьба і біг, переповзання, перенесення партнера, лазіння і перелізання, вправи на рівновагу, ігри й естафети.

² В губернском уголовно-розыскном отделении. *Известия ВЦИК и Х. С. Р. К. и Кр. Д.* 1919. 16 марта.

Харкова військами Добровольчої армії завадили повністю реалізувати цей задум.

100 років тому, 11 червня 1921 р., у Харкові почали свою роботу курси червоних міліціонерів Харківської губернії, розраховані на 500 піших і 100 кінних міліціонерів¹. У другій половині 1922 р. тривав процес розширення і вдосконалення мережі спеціальних навчальних закладів. У жовтні 1922 р. наказом начальника міліції республіки харківські Окружні курси з підготовки молодшого комскладу й Харківські курси вищого комскладу були об'єднані в Школу старшого комскладу міліції УСРР [3, с. 205]. Це рішення сприяло кращій підготовці кадрів: з одного боку, воно надало можливість здійснити певну уніфікацію та систематизацію навчальних планів, а з іншого, – дозволило навчатись правоохоронцям не лише Харківщини, а й інших регіонів республіки. Завдяки цьому Харків на деякий час став центром підготовки кваліфікованих міліцейських кадрів для всієї України. Уперше кадри міліції почали готувати в спеціальній школі. 23 жовтня 1923 р. Школа старшого комскладу міліції УСРР була реорганізована у Всеукраїнську школу командного складу міліції та розшуку [3, с. 209].

У листопаді 1924 р. було створено Харківські губернські та окружні навчальні команди міліції. Термін навчання в них становив три місяці. Усього для вивчення було запропоновано 15 дисциплін, на опанування яких відводилося 432 години, з них: загальноосвітні предмети – 96 годин, міліцейські предмети – 150, військові – 42, практичні заняття з фізичного виховання, стрийової підготовки та міліцейської справи – 144 години². До навчання у цих командах залучалися головним чином представники молодшого командного складу губернської та міської міліції та карного розшуку.

Заняття проводилися відповідно до навчального плану Всеукраїнської школи міліції, затвердженого наказом міліції та розшуку від 11 серпня 1926 р. № 128³. Він передбачав курс навчання, розрахований на 1848 годин, із них 376 годин виділялося на загальноосвітні дисципліни, 364 – на політичні, 580 – на спеціальні й 528 – на стрийові⁴. Курс навчання при цьому поділявся на три класи: загальноосвітній, спеціально-міліцейський та кримінально-розшуковий.

¹ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 6. Оп. 1. Спр. 1008. Арк. 1.

² Державний архів Харківської області (ДАХО). Ф. Р-563. Оп. 2. Спр. 24. Арк. 212–213.

³ Наказ міліції та розшуку від 11 серпня 1926 р. № 128. *Збірник наказів міліції та розшуку*. 1926. Серп. С. 5.

⁴ ДАХО. Ф. Р-563. Оп. 2. Спр. 15. Арк. 110.

Спеціальний міліцейський клас тривав 24 тижні й містив загальноосвітньо-політичний, міліцейсько-правовий і військовий цикли. У межах загальноосвітньо-політичного циклу вивчалися українська мова та суспільствознавство. До міліцейсько-правового циклу входило вивчення адміністративного права, організації міліції, служби міліції, письмоводства та діловодства, кримінальної тактики й техніки, кримінального права, кримінального процесу та судової медицини, а також стислий огляд цивільного, земельного, трудового та ветеринарного кодексів і Конституції. Військово-фізична підготовка складалася із занять із джю-джитсу та власне військової підготовки.

Слід зауважити, що домінантною рисою вже з моменту приходу більшовиків до влади було посилення державного керівництва фізкультурно-спортивним рухом. У 1923 р. була утворена Вища рада фізичної культури (ВСФК) при ВЦВК та її місцеві органи [5, с. 162].

У 1925 р. була ухвалена постанова ЦК РКП (б) «Про завдання партії в галузі фізичної культури і спорту», в якій зазначалося, що зростання руху з фізичної культури, що охоплює дедалі ширші й ширші маси, і те велике значення, якого зараз вона набуває, вимагають від керівництва держави та її органів на місцях більшої уваги і посилення управління в цій галузі. Щодо змісту фізичної культури в постанові вказувалося, що її «необхідно розглядати не лише з погляду фізичного виховання та оздоровлення і як одну зі сторін культурно-господарської та військової підготовки молоді..., але і як один з методів виховання мас»¹. У цій резолюції були чітко визначені завдання фізкультурного руху: фізичне виховання трудящих, їх оздоровлення, культурно-господарська підготовка (частина культурно-просвітницької роботи та підвищення продуктивності праці), військова підготовка і морально-вольове виховання. Було визначено, що фізична культура не може вичерпуватися самими лише фізичними вправами у вигляді гімнастики, спорту та ігор, а повинна містити суспільну й особисту гігієну, гігієну праці та побуту, правильний режим праці та відпочинку тощо.

XV конференція правлячої партії більшовиків (1926 р.) у зв'язку з обговоренням питання про роботу профспілок указала на серйозні недоліки в організації та змісті фізкультурної роботи, засудила «потворний книжково-раціональний» підхід до фізкультурної роботи з боку деяких профспілкових керівників і рекомендувала будувати роботу фізкультурних гуртків з урахуванням інтересів і вимог маси фізкультурників. Рішення XV партійної конференції стимулювали

¹ О задачах партии в области физической культуры и спорта : резолюция оргбюро ЦК РКП(б) от 13 июля 1925 г. *Известия ЦК РКП (б)*. 1925. 20 июля.

перехід фізкультурних організацій на секційний метод роботи. 23 вересня 1929 р. ЦК ВКП (б) ухвалив постанову, в якій указав на недоліки фізкультурного руху (недостатня масовість, рекордсменський ухил, аполітичність, відомчий різнобій) і способи їх усунення (посилення державного централізованого керівництва й участь у керівництві широкої громадськості). На основі цієї постанови 3 квітня 1930 р. ЦВК СРСР ухвалив декрет про заснування Всесоюзної ради фізкультури і посилення прав та обов'язків рад фізкультури як органів державного керівництва і контролю. У цьому декреті фізична культура визнається «справою першорядної державної ваги» і визначаються її найважливіші завдання.

У ті роки не було науково обґрунтованої системи фізичного виховання, а тому не було єдиного погляду на питання організації і змісту занять з фізичної культури. З одного боку, ідеологи «пролетарської культури» повністю відкидали все, що було створено до революції, вважаючи всі системи реакційними, такими, що не відповідають завданням нової соціалістичної держави. Вони навіть пропонували знищити гімнастичні снаряди як шкідливе знаряддя виробництва буржуазної фізичної культури. Інші, навпаки, вважали, що не слід створювати нічого нового, а треба користуватися тими системами, які діяли в зарубіжних країнах.

1920-ті роки відрізняються вибухом новаторських ідей і пропозицій у соціально-гуманітарній сфері знань. На поверхню вийшли і дискусії з питання формування, змісту й суспільної ролі нової фізичної культури. Так, частина педагогічної громадськості вважала, що традиційна гімнастика, що вимагає від того, хто нею займається, певного напруження сил, має трансформуватися, охоплювати лише мінімум неважких рухів, розминку. Свою позицію вони пояснювали тим, що «експлуатація і нездоровий спосіб життя минулого покоління ослабив організм робітників і їх дітей» [6, с. 298]. Тому навантаження, пов'язані з гімнастикою, вони кваліфікували як підлив здоров'я. У зв'язку з цим метання снарядів, атлетика, футбол, бокс і боротьба були вилучені з низки навчальних закладів. Народжений так званий «порядок фізичного виховання згідно з нормами» виключав можливість практичного тренування організму.

Специфічну форму пошуку розвитку фізкультури пропонував Комітет художнього фізичного виховання. Справжнє фізичне виховання, стверджували апологети цього напрямку, ґрунтується на художньому переживанні в процесі роботи. Попередня система вправ класичної гімнастики була відкинута, і замість неї вводилися стилізовані форми емоційного вираження робочих рухів (загібання вугілля, пиляння, стругання). Видовищні демонстрації такої фізкультури більше були схожими на балет. Експерименти закінчилися, коли

профспілки влітку 1925 р. в Москві провели демонстрацію фізкультурників, на якій третина учасників не виконала аж ніяк не напружені встановлені спортивні нормативи.

У 1927 р. була випущена програма з фізичної культури, що стала вихідним рубежем для всіх подальших програм. У ній були сформульовані завдання фізичного виховання, визначено засоби і методи уроку фізкультури та форми організації. Передбачалося виконання таких вправ: 1) порядкові вправи; 2) підготовчі вправи; 3) метання; 4) спирання; 5) стрибки; 6) спеціальні вправи профілактичного і коригуючого характеру для окремих груп м'язів; 7) ходьба; 8) заключна частина. Недоліки цієї програми полягали в тому, що не було обліку фізкультурних досягнень, вона не давала конкретних нормативних вимог. У межах цієї програми здійснювалось також виховання санітарно-гігієнічних навичок із вивченням явищ навколишнього середовища (виробництва, ринку, пекарні). Це скорочувало час на фізичні вправи.

Тоді ж було зроблено перші спроби створити науково обґрунтовану систему фізичного виховання для шкіл, відому як система Головної вченої ради (ГВР). Насправді вона мала компілятивний характер і ґрунтувалася на системах Лінга, Демені та Ебера.

У 1931 р. в країні був уведений комплекс «Готовий до праці та оборони СРСР» (ГПО), який було покладено в підґрунтя роботи фізкультурних організацій, серед іншого й у школах міліції¹. На основі комплексу ГПО були переглянуті й удосконалені державні програми фізичного виховання. Норми ГПО, що враховували вікові та статеві особливості людини, були придатними і для фізичного виховання майбутніх правоохоронців. Система ГПО вимагала відносно малої кількості фахівців і відігравала велику роль у залученні молоді в спортивне життя. Стрижень норм ГПО становили гімнастика, легка атлетика, ігри, боротьба і національні види спорту. Була запроваджена задача норм ГПО I ступеня, в яку входили нормативи з бігу, стрибків і метань, підтягування (для чоловіків), лазіння по канату (для жінок), плавання, їзда на велосипеді, лижні переходи, веслування і пересування в протигазі. Також до цього комплексу входило знайомство з наданням першої медичної допомоги та з основами самоконтролю. Із січня 1933 р. було введено здавання норм ГПО II ступеня, в які входило 22 норми і 3 вимоги, а також військово-прикладні види: стрибки на лижах, стрибки в воду, фехтування на багнетах, подолання смуги перешкод тощо. Усе це значно сприяло фізичній підготовці курсантів, а також тих, хто вступав до шкіл міліції.

¹ Положение о значке «Готов к труду и обороне». *Физкультурник*. 1930. № 23–24. С. 25–27

Навесні 1932 р. розгорнулося змагання фізкультурних організацій з підготовки значківців ГПО, в якому брали участь і курсанти школи міліції.

У 1934 р. було введено комплекс БГПО (будь готовий до праці й оборони), який мав прикладний, оздоровчий характер. Установлення цього комплексу завершило оформлення всієї системи комплексу ГПО, в якому знайшли відображення основні принципи радянської системи фізичного виховання – прикладний характер, усебічність та оздоровча спрямованість. У 1937 р. у розвиток комплексу ГПО була запроваджена Єдина всесоюзна спортивна класифікація – нормативний документ, який визначав послідовність зростання майстерності в усіх культивованих видах спорту, рівень підготовленості спортсменів і розвитку їх досягнень від масових спортивних розрядів до вищих класифікаційних категорій.

Норми і вимоги класифікації, як і комплекс ГПО, безперервно вдосконалювалися та ускладнювалися. У 1939 р. внесені в комплекс ГПО зміни затвердив Раднарком СРСР. До середини 1930 рр. XX ст. в СРСР склалася власна система фізичного виховання, яка поширювалася в основних своїх засадах та принципах і на школи міліції. Політиці в галузі спорту, виходячи з ідеологічних і пропагандистських міркувань, було надано державного значення, що передбачало активне втручання центральних органів влади у сферу фізичної культури. Проникнення держави за своїми наслідками мало двояке значення: спорт отримував величезну підтримку, що сприяло його розвитку, але при цьому влада диктувала умови в процесі розбудови масової фізичної культури і спорту згідно зі своїми інтересами.

У 1934 р. Головне управління міліції зобов'язало школи міліції організувати літні наметові табори, де разом із курсантами навчання проходили представники практичних міліцейських органів. Управління міліції країв та областей у циркулярному листі від 9 лютого 1934 р. дало рекомендації щодо коштів на організацію цих таборів [4, с. 60–61].

У таборах передбачався особливий розпорядок дня: підйом о 6 годині ранку, фіззарядка, умивання, купання та вранішній чай, потім чотири уроки класного заняття, після сніданку ще два уроки, після них сонячні ванни, купання, читання газет, після обіду – «мертва година», ввечері ще чотири уроки, чищення зброї, після вечері – «культобслуговування», купання, перевірка і в 23.00 – відбій. У кінці кожного тижня – день відпочинку. Відтоді ці табірні збори стали щорічними. У таборах відпрацьовувалися навички протиповітряної оборони з газообкурюванням, тактика піхоти й топографія, влаштування стрільби з гвинтівок, наганів і ручного та станкового кулеметів. Табірне навчання, як правило, закінчувалось підйомом по

тривозі. До практики зборів увійшли іспити на звання сержанта. У кінці кожних зборів за підсумками навчання проводилися навчально-методичні збори педагогічного та командного складу школи й керівництва управління міліції. За допомогою таких зборів удалося частково вирішити питання перепідготовки міліцейських кадрів [3, с. 261].

Фізична культура була поставлена на службу з метою військової підготовки величезних мас населення. Попри всю важливість цього аспекту для безпеки держави, що не підлягає сумніву, відбувся явний перекид у бік військово-прикладного характеру спорту, який заважав нормальному формуванню інших спортивних складових, як-то: розвиток максимально можливої кількості видів спорту відповідно до інтересів любителів спорту, їх широка матеріальна підтримка з боку держави, безпосередня робота з досягнення конкретних високих спортивних результатів тощо.

Необхідно зауважити, що відмінності між спортом і фізкультурою тоді практично не було, перше повністю підмінялось у теорії другим, що не пов'язувалося з практикою. Фізкультура розумілася як можливість «розвитку і здоров'я пролетаріату, підвищення його працездатності» [7]. У ній також бачили і можливість «підвищення добробуту, оскільки фізична культура веде молодь по шляхах розвитку і збільшує її працездатність у всіх сферах людської діяльності» [8, с. 437]. Відіграв свою роль економічний детермінізм, властивий марксистам, – фізична культура розумілася саме як засіб підвищення продуктивності праці, що не могло не позначитися на процесі її розвитку в нашій країні.

У 1935 р. особовий склад 2-ї об'єднаної школи НКВС брав участь у маневрах Харківського військового округу, якими керував нарком оборони СРСР К. Є. Ворошилов. У червні цього ж року 19 курсантів і командирів школи першими в Харківській області отримали нагрудні значки «ГТО», двоє були нагороджені іменними годинниками: один від НКВС, а другий – від обласної ради «Динамо» [3, с. 262].

20 березня 1936 р. нарком внутрішніх справ СРСР видав наказ про переведення шкіл РСМ на дворічне навчання і затвердив Положення про школи старшого та середнього начскладу РСМ. Така школа була реорганізована і в Харкові¹.

¹ Рапорт наркома внутрішніх справ УРСР В. С. Рясного секретарю ЦК КП(б)У Д. С. Коротченку з проханням про санкціонування відкриття у м. Харкові школи оперативного складу міліції НКВС УРСР 13 листопада 1945 р. // Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.) : наук. вид. : в 8 т. / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, В. О. Криволапчук та ін. ; за заг. ред. А. Б. Авакова. Харків :

У наказі вказувалося, що завданням шкіл є така підготовка та перепідготовка кваліфікованих і політично стійких працівників РСМ на посаді старшого начскаду з рівнем знань:

- а) загальноосвітня – в обсязі 7-ми класів середньої школи;
- б) політична – в обсязі обласних курсів марксизму-ленінізму;
- в) військова – в обсязі командири взводу РСМ;

г) фізична – відповідно до комплексу ГПО 1-го і 2-го ступеня з опануванням самбо.

Курс фізичної підготовки передбачав тренування з комплексу ГПО й був покликаний підготувати та зробити зі слухача загартованого, фізично підтягнутого працівника, озброєного знаннями техніки самбо.

Висновки

Розвиток фізичної підготовки у 1920–1930-ті рр. у навчальних закладах міліції пройшов досить значну еволюцію. Суть її полягала у створенні певної *системи* такої підготовки, посиленні її ролі у комплексі загальнопрофесійної підготовки, підвищенні практичної спрямованості та в безпосередньому зв'язку із завданнями військової підготовки. Правовим регулюванням фізичної культури займалося вище керівництво держави, зокрема керівництво НКВС, яке вважало його важливою ланкою загальноідеологічного виховання та підготовки до можливої війни. Були відкинуті лівацькі й утопічні теорії розвитку фізкультури за соціалізму та створена своя оригінальна система фізичної підготовки, характерна для тоталітарного режиму, встановленого у радянській державі. Слід зауважити, що в цілому фізична підготовка в школах міліції Харкова протягом досліджуваного періоду перебувала на достатньо доброму рівні, мала цілеспрямований та системний характер.

Список бібліографічних посилань: 1. Филиппов А. Н. Государственная политика СССР в области физической культуры и спорта (1920–1930 гг.) : автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02. Ярославль, 2012. 25 с. 2. Бандурка О. М., Греченко В. А., Ярмиш О. Н. Становлення та розвиток міліції України (1921–1930 рр.). Харків : Золота миля, 2015. 498 с. 3. Сокурено В. В., Бандурка О. М., Греченко В. А. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові: 100 років історії (1917–2017 рр.) : До 100-річчя подій Української революції. Харків : Золота миля, 2017. 496 с. 4. Бандурка О. М., Греченко В. А. Швець Д. В. Харківський національний університет внутрішніх справ: витоки, становлення, розвиток (до 25-річчя створення університету). Харків : ХНУВС, 2019. 514 с. 5. Мельникова Н. Ю.,

Мачулін, 2016. Т. 5: НКВС – МВС радянської України в Другій світовій війні та повоєнний період сталінської диктатури (22 червня 1941 р. – 5 березня 1953 р.). С. 367.

Трескин А. В. История физической культуры и спорта / под ред. Н. Ю. Мельниковой. М. : Сов. спорт, 2013. 392 с. **6.** Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта / пер. с венг. ; под общ. ред. В. В. Столбова. М. : Радуга, 1982. 400 с. **7.** Подвойский Н. И. Ленин и физическое воспитание. *Красный спорт*. 1940. 21 апреля. **8.** Физическая культура / Энциклопедический словарь Русского библиографического института Гранат : в 58 т. // под ред. К. А. Тимирязева, М. М. Ковалевского, С. А. Муромцева. М., 1927. Т. 45. С. 437.

Надійшла до редколегії 18.06.2021

Grechenko V. A. Formation of Physical Training System in Militia Educational Institutions of Kharkiv in 1920–1930s

The author has studied the main aspects of the development of professional training of cadets of Kharkiv police schools within 20 years: starting from 1921 up to 1941. It has been shown that physical training took a leading place from the first days of the formation of courses, and later of militia schools. There were some differences in this training during the indicated period. There was a search for optimal types of physical training along with the search for a basic form of training for militia officers in the first half of the 1920s. The essence of this evolution was to establish physical education as one of the basic areas of militia officers training, its transformation into a system, to increase the time for its implementation, to diversify the types of physical training, to increase its practical orientation and relationship with military training. Utopian and pseudo-innovative concepts of physical culture were rejected and the system of such training was created that had existed for many years. It provided certain standards (GPO and BGPO) for checking the level of preparedness of cadets. The cadets were also actively involved into physical training in summer camps with militia practitioners that brought them closer to the realities of militia life and was an attempt to introduce field gymnastics in specific natural conditions. The leadership of the state and the NKVS paid constant attention to the optimization of physical training, which was considered as an essential component of general military training and ideological education of the masses. The system of physical training created at that time and implemented in militia schools was characteristic for the totalitarian regime established in the Soviet state and was based on a directive system. Therefore, this training had certain elements of formalism and ostentation. It should be noted that physical training in Kharkiv militia schools in general, was at a fairly good level during the researched period, it was purposeful and systematic.

Ключові слова: Ukraine, militia, physical training, militia school, 1920–1930s.

